

Aki Huhtinen

RASVAINEN MESTARI RASVATTOMISSA SILMISSÄ

Matemaalikko ja loogikko Ari Virtanen Tampereen yliopiston filosofian äänenä on pitkästä ajasta herättänyt henkiin niin voimakkaasti filosofien tunteita akateemisen suomalaisen filosofian alueella hämmäntäneestä Tampereen filosofien kuohunnoista vuosina 1993-95. Itse pidän juuri tuota historiallista vaihetta suomalaisessa filosofiasa omalle ajattelulleni tärkeämpänä kuin yhtäkään lukemaani filosofista kirjaa. Ari Virtasen katsaus väitöskirjaani Sielun parantamisesta sielun hoitamiseen, päättyy uskoon, että yliopistossakin voidaan arvioida kriittisesti itseään mestareina pitävien oppeja. Näin varmaan on ja tulee ollakin.

Virtanen paljastaa katsauksessaan oman melko mekanistisen ja synkän skeptisen näkökulmansa sellaiseen tutkimukseen, joka ei pyri tarkastelemaan yhtä asiaa kerrallaan, kuten hänen mukaansa tulisi tehdä. Fenomenologiahan syntyi tieteelliseksi kriittiseksi juuri matemaatikon synnyttämänä. Oma näkemykseni on, että juuri *kokemus ja kokemuksellisuus* ovat fenomenologisen tutkimuksen avainsanoja.

Mutta mitä on kokemus ja kenellä sitä on? Virtanen pahoittelee tutkimusjohtaja *Juha Varton* liiallista asemaa tutkimukseni teoreettisena lähtökohtana. Psykiatri *Martti Siirala* on häneltä jäänyt huomaamatta, vaikka Siiralan teoreettiset kehittämät nousevat lähes yhtä merkittävään asemaan kuin Vartonkin.

Kun aloitin filosofian opinnot upseerin uran jälkeen vuonna 1990 Tampereen yliopistossa, tarkoitukseni oli opiskella loogis-matemaattisesti suuntautunutta filosofiaa, jonka puolesta puhuja Virtanen juuri on. Istuinhan itsekin pakollisella logiikan peruskursilla muiden yhtä hämmäntyneiden filosofinalkujen kanssa, jossa Ari Virtanen opetti yksi ynnä yksi olevan kolme. Yritin ilmoittautua Virtasen pitämään logiikan jatkokurssiin, mutta se peruttiin osallistujien puuttuessa. Tuon logiikan informaation kokemuksellistaminen on edelleenkin itselleni vaikeaa. Kun logiikan opetusta seurasi

muutama yksittäinen ja turhautunut opiskelija etsien mahdollista maailmaa, tapahtui toisaalla samanaikaisesti jotakin muuta. Silloista filosofian apulaisprofessoria tuurannut Varto keräsi luentosaleihin opiskelijoita niin, että useimmat jäivät ulkopuolelle.

Tampereen filosofiassa tapahtui paljon ja merkittävää, mikä osaltaan osoitti silloin sen, että myös filosofia voi synnyttää intohimoja, oman elämän kyseenalaistamista ja jopa vihaa opettajaa ja mestaria kohtaan. Akateeminen viileys oli rikkoutunut. Osaa opiskelijoista syytettiin lahkolaisiksi ja liikkeen toiminta tukahtui osittain mestarin menettäessä kruununsa, osittain oppipoikien aloittaessa omin siivin olemistaan.

Kun valmistelin tutkimustani sai Krauden ja uskonnon yhteisestä ihmiskuvasta Väinö Tannerin säätiön apurahalla Wienin yliopiston psykoanalyysiin ja fenomenologiaan painottuneen filosofian laitoksen puitteissa talvella 1995-96, törmäsin samaan lahkolaisuuteen. Tuossa nimenomaisessa laitoksessa koulutettiin filosofian opiskelijoita ns. "Dasein-analyttiseen terapiaan", jonka sisältö perustuu yritykseen yhdistää *Martin Heideggerin* ja *Sigmund Freudin* ajatuksia. Mikä Tampereella oli ollut luonnotonta, oli Wienissä ja Zürichissä pitkän perinteen omaavaa akateemista

ta tutkimustoimintaa, jolla oli tukeva rahoitus. Myös Martti Siirala on keskusteluissamme maininnut juuri 1950-luvulla opiskellessaan Keski-Euroopassa mm. Heideggerin, *Jaspersin* ja *Medard Bossin* ohjauksessa samankaltaisia asioita.

Mielestäni filosofiaa opitaan fenomenologian hengen mukaisesti ennen kaikkea toisen ihmisen kanssa ja toisijaisesti kirjoista lukemalla. Tuolloin suomenkielinen fenomenologinen kirjallisuus oli harvinaista. Tampereen yliopistolla vuoden 1990-1995 välisenä aikana ei ollut mahdollisuus saada fenomenologista opetusta kuin Juha Vartolta, joka itse oli opiskellut aihetta Euroopassa. Suomessa oli silloin valalla mekanistiseen järkeilyyn perustuva filosofia. Nyt meillä on nautittavana useita kotimaisia fenomenologisia tutkimuksia.

Virtanen väittää melko yksioikoisesti tutkimukseni olevan hyödytön tämänhetkisellet lääketieteen ja filosofian perusteita käytävän keskustelun kannalta. Hiljattain tutkija ja fenomenologi *Jyri Puhakainen*, joka on Tampereen filosofian dosentteja, oli taistelemassa ansiokkaasti aivotutkijoita vastaan mediassa uuden kirjansa *Personan kieltäjät* saattelemana. Tuo kirja alkaa juuri samalla maininnalla *Jorma Palon* artikkelista skitsofrenian syistä kuin oma väitöskirjani aikoinaan. Puhakaisen median haltuunottamisen myötäkään aika ei ole vielä

valmis kunnon intohimoiseen keskusteluun.

Virtasen väite tutkimukseni kiinnostavuuden ongelmasta ei ainakaan itseäni ole rauhassa pitänyt. Viimeisen viiden vuoden aikana olen keskimäärin kerran kuukaudessa keskustellut erilaisissa seminaareissa juuri sellaisten ammatti-ihmisten kanssa (psykiatriset sairaanhoitajat, päihde-työntekijät, kriminaali-sosiaalityöntekijät, erilaisten tukikeskusten henkilökunta, sotilaspäpät jne.), jotka yrittävät löytää keinoja yhteiskuntamme syrjäytyneiden ja sairaiden ihmisten auttamiseen. Juuri tuolla sektorilla tutkimukseni tapa käyttää epärationaalista ja yllättävästi esimerkiksi kristinuskon sanastoa psykiatrisen hoitamisen uutena ilmentäjänä, on ollut tervetullutta psykologisen ja sosiologisen sanaston tyhjymisen vuoksi.

Virtanen pitää esittämäni jumala-käsitettä julistuksellisenä. Matemaattikkona hän ei kuitenkaan määrittele filosofista tai teologista jumala-käsitettä. Ehkä Virtasen jumala-käsite perustuu mahdollisiin maailmoihin, joissa ei ole julistajia eikä julistettuja. Virtasen viittaus minun hurmioitumiseeni on aivan oikea huomio. Kyseinen tutkimus oli minulle myös tutustumisen ja oppipoikana olemista suhteessa opettajiini Martti Siiralaan, Juha Vartoon ja Matti Luomaan sekä henkilökohtaisen kasvun matka niin Suomessa kuin Wienissä. Hurmoksellisuus näkyy myös Virtasen matemaattista filosofiaa häiritsevässä huomautuksessa tekstin proosarunomaisuudesta, jossa asiat kertautuvat uudestaan lihavoituina hermeneuttis-fenomenologisessa kehässä heilahdellen ja rasvassa lilluen. Virtanen on myös huolissaan siitä, että joku filosofian väitöskirjaa tekevä on ottanut ajatuksiani oman tutkimuksena lähtökohdakseen.

Voidaan siis yleistää, että Virtasen peräänkuuluttamassa akateemisessa tutkimusmaailmassa ei sovi olla mitään intohimoista, hurmoksellista eikä yleisen median ymmärryksen ylittävää proosarunoutta. Tärkeää on, että ihminen, hänen ongelmansa, eettisyys ja olemassaolon kysymykset kerrotaan skeptisen viileästi valtaviin viiteapparaatteihin vedoten, ilman mestareita ja tiedon lähteeseen rakastumisen vaaraa. On kuitenkin ihmisiä ja asioita, jotka herättävät meissä suuria tunteita. Virtasen mukaan näin ei filosofiassa vakavana akateemisena filosofiana saa olla. Itse kuitenkin näkisin, että ilman omaa mestaria,

emme itsekään ole kenenkään mestareita. Jokaisella meillä kuitenkin on isäntämme, jonka kädestä syömme ja jonka virsiä veisaamme, oli illuusio kuinka vahva tahansa.

Rasva-käsite viittaa fenomenologisessa hengessä siihen, kuinka juuri sellaisista asioista, joista on lähes mahdoton puhua, täytyy puhua. On juuri fenomenologisen kokemuksellisuuden hengen mukaista, että jollakin hyvin aistillisella ja konkreettisella käsitteellä pyritään yhdistämään sellaisia tänään abstrahoituneita asioita kuin vain jumala, synty, kuolema, sairauden ja terveyden ongelmat voivat olla. Virtasesta tuntuu tietysti hirveän naivilta ja nololta, että sellaiset suuret järjestelmät ja loogisesti monimutkaiset systeemit, joihin jumala käsitteenä myös kuuluu, olisi määriteltävissä yksinkertaisena eltaantuneena rasvana. Tuon sanan yksinkertaisuus ja typeryys saa Virtasen kokemaan kaiken irrallisena ja toisiinsa kuulumattomana.

Virtasen halu redusoida asioiden tilat yleiseen kaanoniin ilmenee hänen tavassaan tulkita kotipsykologian käsittein viittaustani ihmisen rasvaisuuden hyväksymisestä "ihmisen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen". Useat hoidon ammattilaiset valittavat juuri tuosta "Kauniissa ja rohkeissa" esiintyvistä kotipsykologian termistöistä, joka ei enää merkitse mitään. Virtanen haluaisi, että kun puhutaan mielenterveydestä käytetään käsitteitä "persoonallinen piirre", "kokonaisvaltainen itsensä hyväksyminen" jne., jotta jokainen ymmärtäisi olevan puhe mielenterveydestä. Näinhän meillä onkin. Kun lausutaan ääneen kaanonissa tiettyjä liturgioita, vaikka esimerkiksi psykiatrian tai psykologian, kuvitellaan, että tieteellinen kielenkäyttö ja asiantuntijuus paljastaisivat konkreettisen ongelman syytä ja seurauksia mahdollisimman kattavasti päätöksenteon pohjaksi.

Virtanen ei haluaisi keskustella murhaajien ja mielisairaiden itsehyväksynnästä rasvan äärellä. Minkälaista maailmaa edustaa murhaajat ja mielisaira? Matemaatikko Virtasen maailmalle? Rasvan irrallisuus ja nuorille asetettavien rajojen ongelmallisuus ilmentävät Virtasen filosofista maailmaa, jossa muutama opiskelija kuuntelee loogisen helmitaulun hiljaista hiihtoa. Virtasen mukaan armeijan nöyryytys ilmentää tutkimukseni mestariasetelmaa, jota esimerkiksi yliopiston vapaassa ja ihmisiin tasapuolisesti ja ilman nöyryyttävää val-

taa käyttävässä tasa-arvossa ei ole. Asia on varmaan näin katsottuna sieltä, missä ei olla vastuussa ihmisistä, heidän kasvatuksestaan tai yleensä ihmisten ongelmista, puhumattakaan kansakunnan vapaan tutkimuksen turvaamisesta.

Esimerkiksi prikaatin tai armeijakunnan komentaja tarvitsee erilaista tietoa tuottavista sensoreista 40-70% informaatiota kyetäkseen tekemään päätöksen sotatoimien järjestämisestä. Aikailu tai liika odottaminen voivat merkitä sitä, että tuota johtajaa voidaan sodan jälkeen syyttää erilaisissa historiallisissa tutkimuksissa ja muistelmassa n. 5000 taistelijan turhasta kuolemasta. Liika tieto on ongelma, samoin kuin liian vähäinen tieto. Samansuuntaiseen tulokseen ovat tulleet myös monien muiden korkeaa ratkaisuvalmiutta omaavien ammattien harjoittajat kartottaessaan omia tiedon ja toiminnan välisiä suhteitaan. Kun kyse on ihmishengistä ja ajan tiimalasin juoksusta, ei ole aikaa rakentaa absoluuttisia tiedon rakennelmia, vaan lihallinen ja rasvainen toiminta vaatii päätöksiä.

Siellä missä aika seisoo, ei tällaisia ongelmia ole. Tuo tarkastelun alla ollut tutkimukseni oli puheenvuoro filosofian intohimosta ja maailman eriarvoisuuden kummutuksesta. Toivottavasti se lohduttaa joitakin.